

FOR 1995-08-28 nr 775: Forskrift om dyrevern i slakterier.

DATO: FOR-1995-08-28-775
DEPARTEMENT: LMD (Landbruks- og matdepartementet)
AVD/DIR: Avd. for matpolitikk
PUBLISERT: Avd I 1995 1257
IKRAFTTREDELSE: 1995-08-28
SIST-ENDRET: FOR-2003-06-17-709 fra 2004-07-01
SIST-ENDRET: FOR-2004-01-09-64
ENDRER:
GJELDER FOR: Norge
HJEMMEL: LOV-1974-12-20-73-§30

INNHold

Forskrift om dyrevern i slakterier.

Kapittel I Formål, omfang og definisjoner

- § 1. Formål
- § 2. Omfang
- § 3. Definisjoner

Kapittel II Bestemmelser om utforming og drift av slakterier

- § 4. Generelt
- § 5. Godkjenning
- § 6. Krav om sikkerhetsrutiner for bedøvings- og avlivingsutstyr
- § 7. Kvalifikasjonskrav for personell på slakterier
- § 8. Behandling av dyr

Kapittel III Avlessing, driving og oppstalling av dyr

- § 9. Generelle krav
- § 10. Avlessing
- § 11. Driving
- § 12. Oppstalling
- § 13. Dyr som leveres i transportkasser/container

Kapittel IV Fiksering, bedøving, avliving og avblødning av dyr

- § 14. Fiksering
- § 15. Bedøving
- § 16. Boltpistol eller fritt prosjektil
- § 17. Elektrisk strøm
- § 18. Karbondioksyd
- § 19. Avblødning

Kapittel V Administrative bestemmelser

- § 20. Tilsyn, vedtak og klage
- § 21. Dispensasjon
- § 22. Straffebestemmelse
- § 23. Ikrafttreden

Forskrift om dyrevern i slakterier.

Fastsatt av Landbruksdepartementet 28. august 1995 med hjemmel i lov av 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern § 30 nr. 10. Endret ved forskrift 10 jan 1996 nr. 83, 1 jan 1998 nr. 2 (forskriften kunngjort i sin helhet slik den lyder etter endringer), 9 juni 2000 nr. 862, 17 juni 2003 nr. 709, 9 jan 2004 nr. 64 (bl.a hjemmel).

Kapittel I Formål, omfang og definisjoner

§ 1. Formål

Formålet med denne forskriften er å sikre slaktedyr forsvarlig tilsyn og stell og hindre at de utsettes for unødig smerte og lidelse.

§ 2. Omfang

Forskriften gjelder innenfor slakteriets område for alle dyrearter som slaktes på slakteriet.

§ 3. Definisjoner

I denne forskriften menes med:

Slakteri: autorisert eller godkjent slakterivirksomhet som har anlegg for avlessing, driving, oppstalling, bedøving og avliving av slaktedyr.

Slaktedyr: levende dyr som tas inn til slakteri for slakting.

Driving: flytting av dyr fra avlessingsrampe, binge, bås eller i stallboks på slakteri, til avlivingsrom.

Oppstalling: plassering av dyr i binge, bås, stallboks på overdekket område eller i utendørs innhegning på slakteri.

Fiksering: metode som er beregnet til å innskrenke et dyrs bevegelsesfrihet for å sikre effektiv bedøving og/eller avliving.

Slakting: bedøving, avliving og slaktebehandling.

Bedøving: metode som hurtig bringer dyret i en bevisstløs tilstand, som varer inntil døden inntreffer.

Avliving: død ved avblødning eller enhver metode som fører til at dyr dør.

Tilsynsveterinær: veterinær tilknyttet det lokale Mattilsynet for å utføre kjøttkontroll og føre tilsyn med slakterier.

0 Endret ved forskrift 9 jan 2004 nr. 64.

Kapittel II Bestemmelser om utforming og drift av slakterier

§ 4. Generelt

Slakteri skal drives, og utstyr og inventar utformes slik at hensynet til dyrs velferd ivaretas.

Slakteriet skal ikke drive, bedøve eller avlive flere dyr pr. tidsenhet enn det som er forsvarlig. Tilsynsmyndigheten kan fastsette øvre grense for slaktehastigheten.

0 Endret ved forskrift 17 juni 2003 nr. 709 (i kraft 1 juli 2003).

§ 5. Godkjenning

Eksisterende og nye slakteriers konstruksjon, utrustning og utstyr for avlessing, driving, oppstalling, bedøving og avliving skal være godkjent av Mattilsynet ut fra dyrevernhensyn. Det samme gjelder for endringer av konstruksjon, utrustning og utstyr med samme formål. Mindre endringer kan godkjennes av tilsynsveterinæren.

Konstruksjon, utrustning og utstyr til bruk ved mobile slakterier, skal være godkjent av Mattilsynet ut fra dyrevernhensyn.

Ved nyetablering av slakteri eller ved vesentlige endringer i eksisterende anlegg, skal planene godkjennes av Mattilsynet før arbeidet igangsettes.

0 Endret ved forskrifter 9 juni 2000 nr. 862, 9 jan 2004 nr. 64.

§ 6. *Krav om sikkerhetsrutiner for bedøvings- og avlivingsutstyr*

Anlegg, apparater og instrumenter til bedøving og avliving skal være konstruert, utformet, vedlikeholdt og brukt slik at bedøvingen og avlivingen kan gjennomføres raskt og skånsomt, og i overensstemmelse med denne forskrifts bestemmelser. Reserveapparat og reserveinstrumenter skal være lett tilgjengelig ved funksjonssvikt. Personer som skal bedøve eller avlive slaktedyr i slakteri, skal kontrollere at det aktuelle utstyret er i orden og i god stand før det tas i bruk.

Vedlikehold og ettersyn skal journalføres eller på annen måte dokumenteres.

§ 7. *Kvalifikasjonskrav for personell på slakterier*

Den ansvarlige for slakteriet skal sørge for at avlessing, driving, oppstalling, fiksering, bedøving og avliving av dyr kun foretas av personell som har tilstrekkelige kunnskaper og ferdigheter for å utføre arbeidet skånsomt og forsvarlig, og i samsvar med kravene i denne forskrift. Slakteriet har i denne forbindelse ansvar for at det etableres et opplæringsprogram for det aktuelle personell. Opplæringen skal kunne dokumenteres.

Tilsynsveterinæren skal delta i planlegging og gjennomføring av opplæringsprogrammet.

§ 8. *Behandling av dyr*

Dyr skal skånes for unødig stress, smerte og lidelse under avlessing, driving, oppstalling, fiksering, bedøving og avliving.

Dyr som skal slaktes på slakteri, skal:

- avlesses, drives og oppstalles som angitt i kap. III
- fikseres, bedøves eller avlives og avbløs som angitt i kap. IV.

Til bedøving og/eller avliving av slaktedyr er det forbudt å bruke annet utstyr enn det som fremgår av kap. IV, herunder dolk, hammer, slakteøks o.l.

Kapittel III Avlessing, driving og oppstalling av dyr

§ 9. *Generelle krav*

Slakterier skal ha egnet bygningsmessig utforming, utstyr og inventar for avlessing av dyr fra transportmidler. Dyr skal avlesses snarest mulig etter ankomst til slakterier. Hvis ventetid ikke kan unngås, skal de beskyttes mot ugunstige klimaforhold og ha tilstrekkelig ventilasjon. Dyr som har vært utsatt for høye temperaturer, skal avkjøles på passende måte.

Dyr som kan skade hverandre på grunn av art, kjønn, alder eller opprinnelse, skal holdes adskilte fra hverandre.

Dyrenes tilstand skal kontrolleres minst ved arbeidstidens begynnelse og slutt hver dag.

Hunndyr i høylaktasjon (ku i de tre første månedene av laktasjonen) samt kyr/geiter hvor tilsynsveterinæren finner det nødvendig, skal melkes dersom de ikke kan slaktes ankomstdagen. Lakterende dyr skal så langt som det er mulig melkes til vanlige tider.

Hest skal slaktes ankomstdagen.

Dyr som er blitt sjuke eller skadet under transport, samt ikke fravente dyr med unntak av høstlam, skal slaktes straks etter ankomst til slakteri. Dersom dette ikke er mulig, skal de holdes adskilte fra andre dyr og slaktes snarest mulig. Dyr som ikke er i stand til å gå, skal avlives der de befinner seg eller dersom dette ikke er mulig, transporteres på tralle/vogn e.l. til egnet sted for bedøving og avliving.

§ 10. Avlessing

Gangbaner for avlessing skal ha sklisikkert belegg og om nødvendig sidebeskyttelse. Gangbroer og ramper skal ha vegger, rekkverk eller annet som forhindrer dyrene i å falle ned. Avlessingsramper skal maksimalt helle 20 grader og skal om nødvendig være forsynt med tverrlister med passende utforming og mellomrom. Rampene skal, om nødvendig, være tilstrekkelig dekket med halm, strø eller annet egnet materiale.

Under avlessing skal det påses at dyrene ikke skremmes, opphisses eller mishandles, og at de ikke faller overende på, eller ned fra, gangbroer og ramper. Om nødvendig skal dyrene føres enkeltvis. Ved avlessing av fjørfe i kasser, bør mekanisk nedlasting foretas. Ved manuell avlessing må forsiktighet utvises så kassene ikke slippes ned eller utsettes for rystelser på annen måte.

Dyr skal ikke løftes etter hode, horn, ører, ben, hale eller pels, eller trekkes etter disse kroppsdelene på en slik måte at det forårsaker smerte eller unødig lidelse.

§ 11. Driving

Dyr skal drives med varsomhet. Drivgangene skal være utformet slik at dyr ikke kommer til skade. Drivgangene skal være innrettet slik at dyrenes flokkinstinkt kan utnyttes. Som drivredskap skal nyttes drivlem eller andre mekaniske hjelpemidler, og bare for å lede dyr i korte perioder. Redskaper som gir elektrisk støt, tillates kun brukt unntaksvis dersom annet hjelpemiddel ikke virker. Elektriske drivredskaper tillates bare brukt på storfe eldre enn 1 år og på svin. Elektriske støt skal bare gis mot muskulatur på bakben, og kun på dyr som har god plass til å bevege seg. Det skal være pause på ca. 10 sek. mellom hvert støt og hvert støt skal ikke vare mer enn 1 sekund.

Dyr skal ikke slås eller trykkes på særlig følsomme kroppsdelene. Halen skal ikke vrís, brytes, eller klemmes mot gjenstander eller underlag. Sparking av dyr er ikke tillatt.

§ 12. Oppstalling

Dyr skal ikke føres til avlivingsrommet med mindre de kan slaktes umiddelbart. Dyr som ikke føres til avlivingsrommet, skal oppstalles.

Slaktefjøsene skal ha tilstrekkelig antall oppstillingsplasser tilpasset driftsform og slaktemengde.

Oppstillingsarealene skal ha:

- Sklisikre golv som ikke påfører dyr skade.
- Tilstrekkelig ventilasjon. Dersom det benyttes mekanisk ventilasjon, skal det finnes alternative ventilasjonsløsninger til bruk ved driftsforstyrrelser.
- Kunstig belysning som muliggjør inspeksjon av dyr hele døgnet. Dyr skal være lett tilgjengelig for inspeksjon.
- Tilstrekkelig strø av passende materiale til alle dyr som holdes oppstallet natten over.
- Om nødvendig, utstyr for oppbinding.

Hvis slakteriene utover nevnte oppstillingsarealer også har utendørs innhegninger uten naturlig le eller skygge, skal det finnes beskyttelse mot ugunstige værforhold. Dette kravet gjelder ikke for rein.

Utendørs innhegninger skal holdes i slik stand at dyrene ikke utsettes for fysiske, kjemiske eller andre helsemessige farer.

Dyr som ikke føres til avlivingsstedet umiddelbart etter ankomst til slakteriet, skal ha tilgang til drikkevann. Snø kan erstatte drikkevann til rein. Dyr som ikke slaktes umiddelbart etter ankomst til slakteriet skal føres og siden ha rimelige mengder fôr med passende mellomrom. Kravet om føring gjelder dersom summen av transporttid til slakteriet og oppstalling på slakteriet overstiger 18 timer.

Dyr som oppstalles, skal kunne legge seg uten problemer. I binger skal alle dyr ha plass til å ligge samtidig. Hvis dyrene står oppbundet, skal de føres på en slik måte at de kan spise uforstyrret og uhindret.

§ 13. Dyr som leveres i transportkasser/container

Transportkasser/container som inneholder dyr, skal håndteres varsomt. Kassene/containerne skal lesses av og flyttes i horisontal stilling.

Dyr som leveres i transportkasser/container med fleksibel eller perforert bunn, skal avleses med særlig varsomhet for å unngå skader. Dyrene skal, om nødvendig, lesses ut av transportkassene/containerne enkeltvis.

Dyr som er transportert i transportkasser/container, skal slaktes snarest mulig. Dersom dette ikke skjer, skal dyrene vannes og føres i henhold til § 12, og de skal beskyttes mot ugunstige værforhold og ha tilstrekkelig ventilasjon.

Kapittel IV Fiksering, bedøving, avliving og avblødning av dyr

§ 14. Fiksering

Dyr skal fikseres på egnet måte for å sikre at bedøvingen skjer på en slik måte at de ikke utsettes for unødig smerte, lidelse, stress eller skade.

Dyrs bein skal ikke bindes sammen. Dyr skal ikke henges opp før bedøving eller avliving. Fjørfe kan likevel henges opp før bedøving, forutsatt at bedøving finner sted umiddelbart etter opphengingen. Det er ikke lov å henge opp fjørfe som har avvikende størrelse (for store/små) i forhold til innstilling på bedøvings- og/eller avlivingsutstyret. Det er ikke lov å henge opp fjørfe med beinskader og lignende. Slakteriet skal etablere et system som sikrer forsvarlig håndtering av dyr med avvikende størrelse.

Dyr som bedøves ved anbringelse av et mekanisk instrument eller elektrisk strøm mot dyrets hode, skal fikseres enkeltvis i en slik stilling at apparatet kan anvendes og betjenes enkelt og presist. Ved bedøving av enhovede dyr og storfe skal hodet fikseres på en egnet måte. Tilsynsveterinæren kan dispensere fra fikseringskravet dersom bedøvingen kan gjennomføres på en dyrevernmessig tilfredsstillende måte uten fiksering.

Det skal påses at fjørfe som er opphengt i bevegelig kjede er rolige når de kommer fram til bedøvingsstedet slik at bedøvingen kan utføres effektivt.

Elektrisk bedøvingsutstyr skal ikke benyttes til fiksering eller immobilisering av dyr.

0 Endret ved forskrift 17 juni 2003 nr. 709 (i kraft 1 juli 2003).

§ 15. Bedøving

Følgende bedøvmingsmetode er tillatt:

1. Bolt pistol eller fritt prosjektil
2. Elektrisk strøm
3. Karbondioksyd (CO₂) eller andre gasser godkjent av Mattilsynet.

Tillatte metoder for ulike arter:

	1 Bolt pistol/ fritt prosjektil	2 Elektrisk strøm	3 CO₂
Hovdyr	x		
Storfe	x	x ¹	
Småfe	x	x	
Andre drøvtyggere	x		
Svin	x	x	x
Fjørfe		x	
Kaniner	x	x	

1 Kun metode som forårsaker hjertestopp.

Bedøvningsmetodene skal oppfylle de krav som følger av § 16 til § 18.

0 Endret ved forskrift 9 jan 2004 nr. 64.

§ 16. Bolt pistol eller fritt prosjektil

Instrumentet skal være konstruert og skal plasseres slik at prosjektilet drives inn i hjernebarken. Det er forbudt å plassere skudd i nakken på storfe.

Sau og geit kan skytes bak hornanlegget, dersom horn umuliggjør plassering av skuddet i pannen. Skuddet skal i så fall plasseres like bak hornanlegget med retning mot munnen, og avblødningen skal begynne senest 20 sekunder etter at skuddet er avfyrt.

Ved bruk av bolt pistol, skal den som foretar bedøvingen forsikre seg om at bolten går helt tilbake til utgangsstillingen etter hvert skudd. Dersom dette ikke skjer, skal feilen utbedres før instrumentet igjen tas i bruk.

Det er krav til dokumentert opplæring for bruker av bolt pistol (EFs rådsdirektiv 89/655/EØF).

Storfe skal ikke plasseres i bedøvningsbås med mindre den som skal foreta bedøvingen er klar til å utføre denne straks dyret kommer inn i båsen. Dyr skal ikke plasseres i hodefeller før operatøren er klar til å foreta bedøvingen.

§ 17. Elektrisk strøm

Elektroder skal plasseres på en slik måte at strømmen ledes gjennom dyrets hjerne. Dersom bedøvingen skal forårsake hjertestans, skal strømmen også ledes gjennom hjertet. Ved bruk av strømførende vannbad skal dyrets hode senkes ned i vannbadet.

Dersom dyr bedøves eller avlives enkeltvis, skal det elektriske apparatet;

- være forsynt med en lett avlesbar anordning som kontinuerlig viser strømstyrken (amperemeter).
- gi et lyd- eller lyssignal i den tiden strømmen går gjennom hjernen på dyret.
- ha en spenning på minimum 220 volt.

Strømstyrken under bedøvingen mellom riktig plasserte elektroder skal minst være;

- 2,5 ampere for storfe eldre enn seks måneder.
- 1,3 ampere for svin.
- 1,0 ampere for kalver og småfe.
- 0,3 ampere for kaniner.

Den korrekte strømstyrken skal oppnås innen 1/2 sekund etter påsetting av elektrodene og opprettholdes i minst 3 sekunder. For storfe skal dette utføres med elektroder ved nese og nakke.

For å oppnå hjertestans, skal det i tillegg gå 2,5 ampere i 14 sekunder fra nakke til bryst.

For å sikre god elektrisk kontakt, skal om nødvendig ull fjernes eller huden fuktes på kontaktstedet.

Elektrodene skal holdes helt rene for smuss og usynlig galvanisk belegg.

Når fjørfe skal bedøves eller avlives i grupper i et vannbad eller med elektrisk strøm på annen måte, skal det holdes tilstrekkelig spenning til å gi en strømstyrke som sikrer at hvert dyr eksponeres for vanlig vekselstrøm med maksimum 50 Hz og minimum:

- 120 milliampere for slaktekylling og høne.
- 130 milliampere for and og gås.
- 150 milliampere for kalkun.

Dyrene skal være i kontakt med strømmen i minst 4 sekunder. For fjørfe skal det brukes slaktebøyler for å sikre god elektrisk kontakt.

Vannbadene til fjørfe skal være tilstrekkelig store og tilstrekkelig dype, tilpasset den type fjørfe som skal bedøves. Vannet skal ikke flomme over vannbadets kant. Den elektroden som er senket ned i vannet, skal strekke seg i hele vannbadets lengde.

Det skal gjennomføres nødvendige målinger som viser hvilken strømstyrke det enkelte dyr eksponeres for minimum 2 ganger i året og ved bygging og endring av slaktelinjen, samt at det skal foretas kontinuerlig måling av den totale strømstyrken i karet. Anordningen som kontinuerlig viser strømstyrken skal være lett avlesbar.

Hvis fjørfe bedøves med elektrisk strøm i et vannbad, skal personell være til stede for å sikre at alle dyr blir korrekt bedøvet. Dyr som ikke blir tilstrekkelig bedøvd i vannbadet skal bedøves på annen forsvarlig måte. Personell som skal sikre korrekt bedøving skal ikke ha andre arbeidsoppgaver.

Hvis fjørfe bedøves med elektrisk strøm i et vannbad, skal personell være til stede for å sikre at alle dyr blir korrekt bedøvet.

0 Endret ved forskrift 17 juni 2003 nr. 709 (i kraft 1 juli 2003).

§ 18. Karbondioksyd

Karbondioksydkonsentrasjonen til bedøving skal være minst 80 volumprosent.

Kammeret hvor grisene kommer i kontakt med gassen og det utstyr som benyttes for å transportere grisene gjennom kammeret, skal være utformet, konstruert og vedlikeholdt slik at grisenes brystkasse ikke trykkes sammen eller at grisene kommer til skade. Det skal være tilstrekkelig belysning slik at grisene kan se andre griser og omgivelsene.

Kammeret skal være utformet slik at gassnivået er mest mulig stabilt og være utstyrt med instrumenter som måler karbondioksydkonsentrasjonen på nivå med grisenes hoder og som gir et klart lys- eller lydsignal dersom konsentrasjonen blir lavere enn 80 volumprosent.

Grisene skal plasseres i bokser med bunn, fortrinnsvis dobbelbokser eller containere med bunn og transporteres i boksene direkte uten noen form for stans, til det sted hvor karbondioksydkonsentrasjonen er minst 80 volumprosent. Dyrene skal være i kontakt med gassen i tilstrekkelig lang tid, minst 1 minutt, for å sikre at de er døde eller forblir bevisstløse til de er avlivet ved avblødning.

Dersom gasskonsentrasjonen skulle synke under laveste tillatte nivå når det er gris i kammeret, må grisene tas ut av kammeret før anlegget stanses for ettersyn.

§ 19. Avblødning

Når dyr er bedøvet, skal avblødningen påbegynnes snarest mulig. Ved bedøving med boltpistol eller fritt prosjektil, skal avblødningen starte senest 1 minutt etter bedøvingen. Ved bedøving med andre bedøvingsmetoder, skal blødningen fra stikksåret starte senest innen 20 sekunder.

Avblødning skal foregå etter gjennomskjæring av begge halspulsårer eller de hovedblodkar som disse utløper fra. Selv om bedøvingsmetoden forårsaker hjertestopp, skal minst en halspulsåre gjennomskjæres. For fjørfe skal avblødning sikres ved avskjæring av hodet (dekapitering).

Etter at blodkarene er gjennomskåret, skal det ikke foretas ytterligere slaktebehandling eller elektrisk stimulering av dyrene de neste 30 sekunder. Dette gjelder også i perioden fra bedøving til avblødning.

Dersom samme person står for bedøving, festing av lenker, opphenging og avblødning av dyr eller enkelte av disse prosessene, skal vedkommende utføre prosessen fortløpende på det enkelte dyr før nytt dyr påbegynnes.

Ingen dyr skal bedøves med mindre avblødning av dyret kan finne sted umiddelbart etterpå.

Når fjørfe avbløs ved automatisk utstyr, skal det være personell til stede som skal avlive dyrene umiddelbart dersom det automatiske utstyret svikter. Avlivingen skal skje ved avskjæring av hodet. Personell som skal sikre avliving av fjørfe ved svikt i det automatiske utstyret skal ikke ha andre arbeidsoppgaver.

0 Endret ved forskrift 17 juni 2003 nr. 709 (i kraft 1 juli 2003 og 1 juli 2004).

Kapittel V Administrative bestemmelser

§ 20. Tilsyn, vedtak og klage

Mattilsynet fører tilsyn og fatter vedtak for å gjennomføre bestemmelsene gitt i og i medhold av denne forskriften.

Mattilsynet kan trekke sin godkjenning av slakteriet tilbake ved alvorlige eller gjentatte brudd på dyrevernbestemmelser, og ved manglende etterlevelse av pålegg.

Tilsynsveterinæren har plikt til å sende melding til dyrevernsmndn ved mulige brudd på dyrevernbestemmelser som har skjedd før dyret ankommer slakteri.

0 Endret ved forskrifter 9 juni 2000 nr. 862, 9 jan 2004 nr. 64.

§ 21. Dispensasjon

Mattilsynet kan i særlige tilfeller gi dispensasjon fra bestemmelsene i denne forskriften.

0 Endret ved forskrift 9 jan 2004 nr. 64.

§ 22. Straffebestemmelse

Overtredelse av denne forskriften eller unnlatelse av å etterkomme pålegg gitt med hjemmel i forskriften, er straffbar, jfr. lov om dyrevern § 31.

§ 23. Ikrafttreden

Denne forskriften trer i kraft straks.